

Polish summary

Streszczenie

Napływ inwestycji do krajów rozwijających się charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem w poszczególnych krajach. Ze względu na brak występowania rynków kapitałowych w niektórych krajach arabskich, w niniejszej pracy skupiono się na zagranicznych inwestycjach bezpośrednich, jako jednym z rodzajów inwestycji. Inwestycje, włączając zagraniczne inwestycje bezpośrednie (ZIB), dają siłę napędową do rozwoju gospodarczego w poszczególnych krajach. ZIB stanowią ważne źródło funduszy dla krajowych inwestycji, pobudzając tworzenie się kapitału w kraju przyjmującym. Współcześnie coraz większą uwagę, zarówno na poziomie krajowym jak i międzynarodowym, poświęca się kwestiom związanym z zagranicznymi inwestycjami bezpośrednimi. Według światowego raportu dotyczącego inwestycji, pomimo działań na rzecz otwarcia gospodarki wiele krajów rozwijających się, w tym krajów arabskich, zdołało przyciągnąć tylko niewielkie ilości ZIB.

Istnieje wiele czynników, które utrudniają napływ inwestycji zagranicznych do krajów arabskich. Atrakcyjność inwestycyjna jest zestawem cech i czynników, które pozwalają inwestorowi na ocenę i porównanie potencjału dowolnego kraju w stosunku do innych krajów. Istnieje wiele czynników ekonomicznych, społecznych i politycznych, które powodują wzrost poziomu zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Potencjalny inwestor bierze te czynniki pod uwagę, przy wyborze kraju w celach inwestycyjnych i ocenia jego atrakcyjność w tym względzie. Termin atrakcyjność inwestycyjna oznacza zespół czynników, które przyczyniają się do zapewnienia odpowiedniego klimatu dla inwestycji. Termin klimat inwestycyjny oznacza warunki ekonomiczno-finansowe kraju, które oddziałują na osoby fizyczne lub firmy pragnące inwestować w danym kraju. Dobry klimat inwestycyjny jest zazwyczaj osiągnięty poprzez poprawę uwarunkowań inwestycyjnych. Problemem polityków w krajach arabskich jest identyfikacja czynników określających atrakcyjność inwestycyjną i ustalenie czynników, które wywierają na nią największy wpływ. W niniejszej pracy, starano się zidentyfikować najważniejsze czynniki wpływające na poziom inwestycji w krajach arabskich. Proces przyciągania inwestycji jest istotnym elementem konkurencyjności kraju. Warto w tym miejscu

wspomnieć, że konkurencyjność oznacza zbiór instytucji, zasad działania i czynników określających poziom produktywności kraju *.

Istotnym w niniejszej pracy dla krajów arabskich jest opracowanie indeksu opisującego czynniki wpływające na atrakcyjność zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Do obliczenia tego złożonego indeksu potrzebne są dane, które opisują czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycji. Dane zostały dobrane z wielu źródeł jak np. UNCTA oraz Arab Investment and Export Credit Guarantee Corporation. W rezultacie indeks będzie pokazywał ranking wybranych krajów arabskich zgodnie z ich atrakcyjnością pod względem napływu ZIB a następnie zostanie porównany z Polską, stanowiącą dobrą bazę do porównań (szczegóły zostały wyjaśnione w Rozdziale 1). Dodatkowo, ze względu na budowę indeksu, istnieje możliwość przeprowadzenia i sprawdzenia szczegółowych informacji dotyczących atrakcyjności każdego kraju. Te analizy mogą zostać wykorzystane przez polityków do wyciągnięcia wniosków dotyczących uatrakcyjnienia kraju w taki sposób, aby powodowało to napływ ZIB.

Problem badawczy

Przez dziesięciolecia kraje arabskie starały się przyciągnąć inwestycje zagraniczne. Potrzeby związane z pozyskaniem większej ilości środków finansowych, w celu zaspokojenia rosnących potrzeb związanych z rozwojem infrastruktury, zmusiły te kraje do szukania zewnętrznych źródeł finansowania. W krajach arabskich istnieje również wyraźny brak inwestycji krajowych. Kraje arabskie dołożyły wielu starań w celu przyciągnięcia inwestycji zagranicznych, ale ich wielkość jest mniejsza niż planowano i oczekiwano. Dlatego ważne jest zrozumienie przyczyn takiej sytuacji.

Kraje arabskie mają wspólne cechy, takie jak język, religia, wspólna kultura i położenie. Jednakże te wspólne czynniki nie uniemożliwiają zróżnicowania tych krajów pod względem innych cech, takich jak struktura i rozmiar gospodarki, liczba ludności oraz wielkość i dostępność zasobów naturalnych, postęp gospodarczy a także wiele innych. Istnieje wiele opinii na temat tego, które czynniki są najważniejsze i mają największy udział w procesie przyciągania inwestycji. Badania teoretyczne wskazują, że najważniejszymi kwestiami, które determinują proces przyciągania inwestycji są motywy związane z inwestowaniem. Istnieje wiele motywów podejmowania inwestycji zagranicznych, takich jak poszukiwanie zasobów naturalnych, zwiększenie wydajności, rozwój rynków, taniej i niewykwalifikowanej lub średnio

* Produktywność jest powszechnie określana, jako stosunek wielkości produkcji do wielkości poniesionych nakładów (OECD,2001)

wykwalifikowanej siły roboczej, pozyskanie możliwości technologicznych, doświadczenia w dziedzinie zarządzania lub marketingu, umiejętności organizacyjnych. W pracy starano się znaleźć odpowiedź na pytanie, co powoduje przyciąganie inwestycji zagranicznych. Jeżeli motywy inwestycji zagranicznych w krajach arabskich są zróżnicowane między krajami, to powodem tego są różnice w strukturze i rozmiarze gospodarki. Wówczas, czynniki wpływające na proces przyciągania inwestycji zagranicznych w danym kraju nie są koniecznie takie same w innych krajach. Prowadzona jest analiza i badania czynników mających największy wpływ na proces przyciągania inwestycji zagranicznych w krajach arabskich. W wyniku tego przedstawione są praktyczne rozwiązania i rekomendacje pomagające decydentom w zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej. Jest to możliwe przez wykorzystanie wiedzy na temat najważniejszych czynników wpływających na proces przyciągania inwestycji zagranicznych do ich krajów. Zostanie również przeprowadzone porównanie między krajami arabskimi a Polską, jako punktem odniesienia (benchmarkiem).

Cele pracy i hipoteza badawcza

Podstawowym celem niniejszej pracy jest dokonanie oceny atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich. Cel podstawowy można dekomponować na pięć celów szczegółowych. Wówczas najważniejsze kwestie niniejszej pracy można przedstawić jako:

- Identyfikacja i analiza czynników określających atrakcyjność inwestycyjną;
- Budowa miary atrakcyjności inwestycyjnej;
- Zastosowanie miary do pomiaru atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich;
- Propozycja zmian zmierzających do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich;
- Ocena atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich i porównanie z Polską, jako benchmarkiem.

Główna **hipoteza** pracy zawiera się w stwierdzeniu, że największy wpływ na atrakcyjność inwestycyjną krajów arabskich mają czynniki polityczne. Rozprawa składa się z niżej przedstawionych czterech rozdziałów:

W rozdziale 1 w trzech podrozdziałach opisane zostały inwestycje oraz atrakcyjność zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Rozdział zajmuje się inwestycjami i ich klasyfikacją, pojęciem inwestycji oraz teoriami dotyczącymi zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Rozdział przedstawia również historię inwestycji zagranicznych na świecie. W tym rozdziale

określono szczegółowo determinanty inwestycji zagranicznych jako jedną z barier inwestycyjnych;

W rozdziale 2 opisana została metodologia oceny atrakcyjności ZIB w trzech podrozdziałach. W tym rozdziale przeanalizowano wybrane indeksy oraz badania na temat atrakcyjności zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Ponadto opisane zostały główne etapy budowy złożonych wskaźników oceny atrakcyjności inwestycyjnej. W tym rozdziale porównane zostały również metody stosowane do oceny atrakcyjności inwestycji;

W rozdziale 3 w trzech podrozdziałach przeanalizowano specyfikę inwestycji w krajach arabskich. W pierwszym podrozdziale został przeprowadzony krótki przegląd wybranych danych ekonomicznych i geograficznych dotyczących krajów arabskich oraz przedstawiony został przedmiot badania. W drugim podrozdziale przeanalizowano trendy ZIB w krajach arabskich. W trzecim podrozdziale, poprzez analizę wybranych wskaźników oceniony został klimat inwestycyjny panujący w krajach arabskich;

Rozdział 4 zawiera ocenę atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich w czterech podrozdziałach. W pierwszym podrozdziale, za pomocą metod wektorowych oceniono analizę atrakcyjności krajów arabskich oraz Polski. Omówione zostały trzy etapy związane z budową złożonego indeksu zbudowanego na bazie syntetycznej miary wektorowej i przeprowadzono porównanie otrzymanych wyników z innymi indeksami. W drugim podrozdziale została przeprowadzona analiza czynników, które wpływają na atrakcyjności inwestycyjną krajów arabskich w porównaniu do Polski. W trzecim podrozdziale zostały zbadane zmiany atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich i Polski. W ostatnim podrozdziale przedstawiono propozycje dla każdego z analizowanych krajów arabskich, które mogą pomóc zwiększyć napływ ZIB.

Spis treści rozprawy zaprezentowany jest poniżej.

Wstęp

1. Inwestycje i atrakcyjność zagranicznych inwestycji bezpośrednich

1.1. Inwestycje i ich klasyfikacja

1.2. Pojęcie, teorie i praktyka zagranicznych inwestycji bezpośrednich

1.2.1. Teorie zagranicznych inwestycji bezpośrednich

1.2.2. Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w praktyce w różnych okresach historycznych

1.3. Determinanty atrakcyjności inwestycyjnej

2. Metodyka badania atrakcyjności zagranicznych inwestycji bezpośrednich

- 2.1. Przegląd metod oceny atrakcyjności zagranicznych inwestycji bezpośrednich
- 2.2. Złożona miara atrakcyjności zagranicznych inwestycji bezpośrednich
- 2.3. Zagregowane metody badania atrakcyjności inwestycyjnej
 - 2.3.1. Syntetyczna miara wektorowa
 - 2.3.2. Miara syntetyczna wykorzystująca metodę PCA
 - 2.3.3. Metoda Topsis

3. Specyfika inwestycji w krajach arabskich

- 3.1. Kultura oraz geografia gospodarcza krajów arabskich
- 3.2. Analiza trendów zagranicznych inwestycji bezpośrednich w krajach arabskich
 - 3.2.1. Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w krajach arabskich
 - 3.2.2. Zagraniczne inwestycje bezpośrednie pomiędzy krajami arabskimi i ich analiza sektorowa
- 3.3. Analiza wskaźników klimatu inwestycyjnego w krajach arabskich

4. Analiza empiryczna atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich

- 4.1. Badanie atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich i Polski za pomocą metod wektorowych
- 4.2. Analiza czynników wpływających na atrakcyjność inwestycyjną krajów arabskich w porównaniu z Polską
- 4.3. Zmiany w atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich i Polski w latach 2005-2010
- 4.4. Propozycje istotnych zmian w kształtowaniu atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich

Wnioski i przyszłe badania

Zakres pracy

Ze względu na ograniczenie w dostępie do danych dotyczących niektórych krajów, ograniczono liczbę analizowanych krajów arabskich jedynie do trzynastu, dla których istniały dane niezbędne do analizy. Na przykład w Sudanie nie ma danych dotyczących ZIB, w Państwie Palestyńskim brak jest danych na temat inflacji, w Komorach brak jest danych na temat PKB itd. W Somalii trwa wojna a sytuacja polityczno-gospodarcza jest niestabilna. W niektórych krajach arabskich istniejące dane nie są wiarygodne. Niniejsza praca jest pierwszym opracowaniem, które porównuje atrakcyjność inwestycyjną krajów arabskich Środkowego Wschodu i Afryki

Północnej z atrakcyjnością inwestycyjną Polski w latach 2005-2010. Przeprowadzono analizę baz danych zarówno Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Badań Naukowych w Iraku, jak również różnego rodzaju baz danych dostępnych w Internecie i nie znaleziono prac na ten temat. Polska została wybrana, jako baza do porównań z niżej wymienionych powodów:

- Do porównań poszukiwano kraju, który jest dobrym wzorcem dla oceny atrakcyjności inwestycyjnej. Skoncentrowano się na Europie, ze względu na to, iż tutaj nastąpiło przejście z gospodarki centralnie planowanej do rynkowej, podobnie jak w niektórych krajach arabskich, które przeszły transformację z systemów scentralizowanych do rynkowych, jak na przykład Irak. Od czasów transformacji z systemu komunistycznego ponad 20 lat temu, Polska stała się najbardziej atrakcyjnym dla inwestycji zagranicznych państwem Europy Środkowej. Istnieją pewne wskazówki dotyczące napływu kapitału w niektórych krajach arabskich podobnie jak to miało miejsce w przypadku Polski w okresie komunizmu. Polska charakteryzuje się największą gospodarką w Europie Środkowej i była jedynym krajem środkowoeuropejskim, który odnotował wzrost gospodarczy, podczas gdy w innych krajach w okresie kryzysu finansowego w 2008 i 2009 roku nastąpił spadek. Polska posiada jedną z najmocniejszych giełd papierów wartościowych podczas, gdy rynki finansowe niektórych krajów arabskich charakteryzują się słabymi lub niefunkcjonującymi giełdami. Zatem Polska jest dobrym wzorcem dla krajów dążących do rozwoju rynków finansowych. Polska jest największym źródłem zasobów naturalnych w Europie, a niektóre kraje arabskie (jak Arabia Saudyjska, Irak, Katar) posiadają ogromny potencjał zasobów naturalnych, takich jak ropa naftowa i gaz oraz inne surowce mineralne (patrz Rozdział 3). Obecnie Polska może znajdować się na rozdrożu historii, w efekcie stając się jednym z wiodących krajów europejskich i wzorem dla gospodarek krajów arabskich;
- W pewnych kwestiach kraje arabskie są porównywalne z Polską. Społeczeństwo Polski jest społeczeństwem w dużej części religijnym podobnie jak w krajach arabskich. Przyjęcie do porównania innych krajów rozwijających się - jak Chiny, Indie itp. - mogłoby być błędne, ze względu na znaczną różnicę w rozmiarze ich gospodarki oraz liczby ludności w stosunku do poszczególnych krajów arabskich. Polska posiada również swoją własną, samodzielną walutę, podobnie jak w przypadku krajów arabskich.

Zamiarem było wybranie do analizy maksymalnie długiego okresu i taki wybór byłby najlepszy. Ale w przypadku krajów arabskich trudno wybrać jakiś stabilny okres. Wiele krajów arabskich jest niestabilnych ze względu na wojny, sankcje międzynarodowe, niepokoje polityczne i kryzys

ekonomiczny. Dlatego w przeprowadzonej analizie skoncentrowano się na okresie 2005-2010. Przesłanki wyboru tego okresu analizy były następujące:

- W latach poprzedzających 2005 rok w regionie występował długi okres braku stabilizacji. Spowodowane to było wojną w Iraku i nałożeniem na Irak sankcji gospodarczych. Region arabski cierpiał z powodu sytuacji polityczno-ekonomicznej. Przed rokiem 2005 napływ ZIB, liczonych jako odsetek łącznych światowych ZIB był znikomy i nie przekraczał 3,4%. W 2005 roku ten odsetek wzrósł do 4,8% i osiągnął wartość maksymalną 7% w 2009 roku;
- Od początku 2011 roku, ze względu na tak zwaną Wiosnę Arabską albo rewolucje arabskie świat arabski doświadczał braku stabilizacji polityczno-ekonomicznej, która trwa aż do dzisiaj. Okres, który nastąpił po wydarzeniach Wiosny Arabskiej charakteryzuje się niewystarczającą ilością lub brakiem wiarygodnych danych pochodzących z wielu krajów arabskich.

Metody

Istnieje wiele czynników mających wpływ na przyciąganie ZIB. W niniejszej pracy zdecydowano się na analizę czynników, które można podzielić na trzy grupy: czynniki ekonomiczne, społeczne i polityczne. Poprzez wykorzystanie trzech grup otrzymano jasny obraz czynników wpływających na przyciągnięcie inwestycji. Zgodnie z literaturą przedmiotu, do której odwołano się szczegółowo w tabeli 1-9, do przeprowadzenia badania wybrano 16 możliwych czynników i 13 krajów arabskich.

Te dane posłużyły jako dane wejściowe do syntetycznej miary wektorowej w dwojaki sposób. W pierwszej metodzie, zwanej metodą miary wektorowej, wykorzystano wszystkie dane równocześnie, czyli 16 parametrów wejściowych. W drugiej metodzie, zwanej złożoną miarą wektorową, wykorzystano dane zgromadzone w trzech grupach: czynniki ekonomiczne, społeczne i polityczne. Aby ułatwić porównanie, po kolokacji każdej grupy pozostały tylko trzy parametry wejściowe. Te porównania ułatwiają wyciąganie właściwych wniosków odnośnie sposobów poprawy atrakcyjności inwestycyjnej kraju. Jakość indeksu została zmierzona za pomocą zależności pomiędzy faktycznym napływem ZIB i zaproponowanym indeksem atrakcyjności ZIB.

Ponieważ celem pracy jest także przeprowadzenie analizy dynamicznej (przyjęto rok 2005 jako punktu odniesienia dla pozostałych lat), zastosowano syntetyczną miarę wektorową. Nie ma możliwości przeprowadzenia podobnej analizy dynamicznej stosując inne metody. Dane wejściowe zostały pozyskane z różnych źródeł, takich jak Bank Światowy, Konferencja

Narodów Zjednoczonych do spraw Handlu i Rozwoju, Arabski Fundusz Walutowy, Arabskie Banki Centralne, Arabski Program Finansowania Handlu, Liga Arabska, Arabska Organizacja do spraw Rozwoju Przemysłu i Górnictwa, Związek Banków Arabskich, Rada Arabskiej Jedności Gospodarczej.

Wnioski i kierunki przyszłych badań

Omawiając tło problemu badawczego, przedstawiając cele pracy i dane wykorzystane w badaniu założono metodykę badań i wykorzystano metody oceny atrakcyjności inwestycyjnej oparte na zastosowaniu syntetycznej miary wektorowej. Mimo braku pełnych danych dotyczących krajów arabskich (jedna z głównych przeszkód napotkanych podczas badań), hipoteza główna, mówiąca, że czynniki polityczne mają duży wpływ na atrakcyjność inwestycyjną krajów arabskich została zweryfikowana negatywnie (za wyjątkiem roku 2007). Wyniki (patrz załącznik nr 36) pokazują, że determinanta ekonomiczna jest najważniejszą spośród innych kluczowych determinant atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich.

Na podstawie otrzymanych wyników i propozycji, które zostały wymienione w podrozdziale 4.3 można stwierdzić, że główny cel pracy i cele pomocnicze zostały osiągnięte. Główny cel, który polegał na ocenie atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich i porównanie wyników z Polską jako punktem odniesienia został osiągnięty. Cele szczegółowe polegające na analizie czynników wpływających na atrakcyjność inwestycyjną przez zdefiniowanie miary atrakcyjności inwestycyjnej dla krajów arabskich oraz wskazanie zmian, które mogą poprawić atrakcyjność inwestycyjną krajów arabskich, zostały osiągnięte i szczegółowo omówione (patrz podrozdział 4.4). Otrzymane wyniki pokazują, że istnieje dodatnia korelacja między miarami wektorowymi i napływem ZIB. Analizy pokazują, że korelacja napływu ZIB w latach 2005-2010 z wyliczonym w pracy indeksem ZIB wynosi 0,62 (patrz załącznik 34). Dla porównania korelacja indeksu będącego przedmiotem badań Groh'a wyniosła 0,54, a korelacja Światowego Indeksu Konkurencyjności z napływem ZIB wynosi tylko 0,31. We wszystkich porównywanych wynikach można zauważyć, że zaproponowany w pracy indeks charakteryzuje się lepszą korelacją. Ponadto badanie ma na celu zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej krajów arabskich (patrz podrozdział 4.4). Dla każdego kraju arabskiego zaproponowano zatem szereg rekomendacji wynikających z otrzymanych w pracy rezultatów badania.

W niniejszej pracy, na podstawie analizy danych wyjściowych ze złożonej miary syntetycznej, można sformułować dodatkowe stwierdzenia:

1. W niektórych krajach arabskich nie ma możliwości znacznego wzrostu czynników społecznych. Te kraje arabskie mają ograniczone możliwości zwiększenia czynników społecznych, ze względu na ograniczoną liczbę ludności i wielkość gospodarki. To zjawisko można zauważyć analizując dane pochodzące z takich krajów arabskich jak Bahrajn, Jordania, Kuwejt, Oman, Liban, Tunezja oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie;
2. Przeprowadzone badania pokazują, że biorąc pod uwagę okres 2005-2010 niektóre kraje arabskie znajdowały się, w wybranych wymiarach analizy, w lepszym położeniu niż Polska, ale tylko w latach 2005-2007. Można to przypisać względnej stabilizacji, która nastąpiła po wojnie w Iraku w 2003 roku oraz brakowi stabilności, który towarzyszył kryzysowi gospodarczemu w 2008 roku. Jeżeli wiadomo, że okres badawczy obejmuje lata 2005-2010, można wydedukować, że stabilizacja polityczno-gospodarcza ma istotny wpływ na proces przyciągania kapitału zagranicznego. W wybranych latach część zmiennych w niektórych krajach arabskich charakteryzowały się lepszymi poziomami niż w Polsce. Jednakże, z wyżej wymienionych powodów lata 2005 i 2007 były także najlepsze pod względem atrakcyjności inwestycyjnej dla większości krajów arabskich;
3. Niektóre kraje arabskie charakteryzują się wyższą niż Polska atrakcyjnością inwestycyjną. Poza tym, wyniki pokazują, że dotyczy to tylko niektórych krajów i konkretnych lat. Na przykład Egipt charakteryzuje się wyższą od Polski atrakcyjnością w roku 2005. Również Katar pokazuje wyższą atrakcyjność niż Polska ale tylko w 2009 roku;
4. Na podstawie wyników przedstawionych w załączniku 35 widać, że ważnymi parametrami ekonomicznymi wpływającymi na atrakcyjność inwestycyjną były wzrost PKB (roczna wartość procentowa), wzrost PKB na mieszkańca (roczna wartość procentowa), płatności podatków (liczba tytułów podatkowych) oraz deflator inflacja/PKB;
5. W przypadku czynników społecznych, wyniki pokazują, że najważniejszym parametrem dla okresu pięcioletniego i wyników uśrednionych była wielkość wyprodukowanej energii elektrycznej. W 2005 r. istotna była liczba uczniów szkół średnich;
6. Wśród czynników politycznych, wyniki pokazują, że najważniejszym czynnikiem w każdym roku i średnio w ciągu całego okresu pięcioletniego była transparentność. Stabilizacja polityczna była najważniejszym czynnikiem w 2010 roku;

7. Pod względem kluczowych determinant dwa kraje arabskie charakteryzują się wyższym poziomem niż Polska. Pierwszy był Kuwejt w roku 2005, a drugi był Katar w roku 2009;
8. W zakresie kluczowej determinanty społecznej Egipt charakteryzował się wyższym poziomem niż Polska w całym okresie badawczym;
9. W odniesieniu do kluczowej determinanty politycznej wyższy od Polski poziom miały Zjednoczone Emiraty Arabskie w roku 2005 i 2006. Katar charakteryzował się wyższym niż Polska poziomem w latach 2007-2010;
10. Irak doświadczał przez wiele dziesięcioleci wojen, które doprowadziły do zniszczenia infrastruktury. Irak był również dotknięty blokadą gospodarczą trwającą od roku 1990 do 2003. W związku z tym dane wejściowe nie odzwierciedlają rzeczywistości społeczno-gospodarczej. Wynika to z tego, że nie wszystkie dane są dostępne dla pewnych okresów i dlatego są trudne do oceny i skorelowania z napływem ZIB.

Kierunki przyszłych badań. Należy zauważyć, że podjęto próbę uwzględnienia większej liczby krajów, ale nie można było pozyskać danych, z których można byłoby skorzystać. W przyszłych badaniach proponuje się uzupełnienie zbioru o kraje środkowego Wschodu (takie jak Turcja, Iran oraz inne kraje arabskie, których nie można było ująć w niniejszych badaniach). O ile będzie to możliwe, można rozszerzyć okres badawczy do okresu po roku 2010 lub przed 2005, aby otrzymać dane i porównać stabilną i niestabilną sytuację w krajach arabskich pod względem atrakcyjności inwestycyjnej. Należy zauważyć, że region arabski jest dotknięty brakiem stabilności politycznej i gospodarczej od początku Arabskiej Wiosny, czyli od końca 2010 roku. Ponadto proponuje się, aby w przyszłych badaniach do porównań włączyć inne kraje, takie jak Korea Południowa, Indie, Rosja i Brazylia. W przyszłych badaniach można zastosować również inne metody analizy. Wszystkie te i inne koncepcje mogą być dla polityków wskazówką do poznania ważnych czynników mających wpływ na atrakcyjność inwestycji zagranicznych.